

Prednosti i nedostaci učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi

Šanko, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:915211>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Lea Šanko

Prednosti i nedostatci učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj
dobi

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Prednosti i nedostaci učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj
dobi

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Engleski jezik u predškolskom odgoju

Mentor: dr. sc. Morana Drakulić

Student: Lea Šanko

Matični broj: 02990127568

U Rijeci,

Rujan, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Lea Šanko

Sažetak

Učenje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi rastući je trend u svim državama, s obzirom da znanje stranog jezika pruža mnogobrojne pogodnosti u životu djeteta, ali i kada dijete odraste. U uvodnim poglavljima rada govori se o procesu usvajanja materinskog i stranog jezika u ranoj dobi. Problematizira se dob kao ključan faktor uspjeha u usvajanju stranog jezika, te se govori o zabudama koje su prisutne o dobi i usvajanju jezika. Također, daje se prikaz optimalne dobi za usvajanje stranog jezika i čimbenika koji su ključni u procesu usvajanja stranog jezika. Na samom kraju navedene su temeljne prednosti i nedostaci prilikom usvajanja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi.

Ključne riječi: usvajanje stranog jezika, rana i predškolska dob, optimalna dob, prednosti i nedostaci, zablude o dobi

Summary

The acquisition of a foreign language in early childhood is a growing trend in all countries, given that knowledge of a foreign language provides many benefits in the life of the child, but also when the child grows up. The introductory chapters of the paper discusses the process of mother tongue and foreign language acquisition in early childhood and preschool age. Age, as the key factor in foreign language acquisition is being problematized, and the misconceptions about age and the language acquisition are being discussed. An overview of the optimal age for foreign language acquisition and the factors which are crucial in that process are being overviewed. At the very end the advantages and disadvantages of early foreign language acquisition are listed.

Key words: acquisition of a foreign language, early childhood age, optimal age, advantages and disadvantages, misconceptions about age

Sadržaj	
1.	UVOD 1
2.	USVAJANJE MATERINSKOG I STRANOG JEZIKA U RANOJ DOBI 2
2.1.	Usvajanje materinskog jezika u ranoj dobi 2
2.2.	Usvajanje stranog jezika u ranoj dobi..... 6
3.	STAROSNA DOB I USVAJANJE JEZIKA..... 11
3.1.	Zablude o dobi i usvajanju stranog jezika..... 11
3.2.	Optimalna dob za usvajanje stranog jezika..... 13
4.	ČIMEBNICI KOJI UTJEČU NA KVALITETU USVAJANJA STRANOG JEZIKA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI..... 16
4.1.	Motivacija 16
4.2.	Stavovi 17
4.3.	Poticajno okruženje 18
5.	PREDNOSTI I NEDOSTATCI USVAJANJA STRANOG JEZIKA U RANOJ DOBI 21
5.1.	Prednosti usvajanja stranog jezika u ranoj dobi 21
5.1.1.	Kognitivni razvoj 22
5.1.2.	Interkulturalnost..... 23
5.1.3.	Izgovor..... 24
5.1.4.	Pozitivni stavovi i motivacija 25
5.2.	Nedostatci usvajanja stranog jezika u ranoj dobi 26
5.2.1.	Usvajanje drugog jezika znači ometanje upotrebe prvog jezika 27
5.2.2.	Usvajanje stranog jezika stvara pritisak na djecu i odrasle..... 27
5.2.2.	Vanjski čimbenici ometaju usvajanje stranog jezika 28
5.2.4.	Utjecaj materinskog jezika na usvajanje drugog jezika..... 28

6.	ZAKLJUČAK.....	30
7.	LITERATURA	31

1. UVOD

Osnovna karakteristika jezika u svijetu je komunikacija. Jezik se smatra izuzetno bitnim aspektom 21. stoljeća u višejezičnom i multikulturalnom društvu. Jezik se određuje se kao sustav znakova koji omogućava primanje (slušanje, čitanje), proizvodnju (govorenje, pisanje), međudjelovanje (razgovaranje, dopisivanje) i posredovanje (pismeno i usmeno prevođenje). S obzirom da u nekim dijelovima svijeta još uvijek nisu otkriveni svi jezici, nemamo točan podatak o tome koliko jezika se zapravo govori u svijetu. No, brojni lingvisti smatraju da danas u svijetu postoji približno 6000 jezika. Usvajanje jezika se definira kao proces u kojem dijete usvaja jezik nakon rođenja.

Prvi jezik s kojim se dijete susreće naziva se materinski jezik i smatra se podlogom za daljnje usvajanje stranog jezika. Usvajanje materinskog jezika započinje već u prenatalnoj dobi kada dijete upija zvukove iz okoline i majčin glas. Drugi jezik s kojim se dijete susreće je strani jezik. Brojni autori raspravljaju o tome koja je optimalna dob za usvajanje stranog jezika i postoji li uopće, te kako utječe na dijete i njegov razvoj. Također, javljaju se brojne zablude koje su prisutne kada govorimo o dobi i usvajanju stranog jezika kod djece rane i predškolske dobi. Općeprihvaćeno mišljenje je kako je *early start* ključan preduvjet uspjeha usvajanja jezika. Shodno tome, mlađi se učenici (djeca) sagledavaju kao uspješniji. Usvajanje stranog jezika u ranoj dobi ima svoje prednosti, ali isto tako i svoje nedostatke.

Early start djeluje stimulatивно na povećanje samopouzdanja kod djece, omogućuje bolji izgovor, pruža poticaj i stvara pozitivne stavove prema daljnjem usvajanju stranog jezika. S druge strane, smatra se da *early start* ima negativne učinke na usvajanje materinskog jezika djeteta, da djeluje zbunjujuće za dijete, te da odgojitelji nisu dovoljno dobro osposobljeni za poučavanje djece stranom jeziku.

Nadalje, kako bi usvajanje stranog jezika, tj. kvaliteta usvajanja stranog jezika u ranoj dobi djeteta bila što učinkovitija, iznose se brojni čimbenici koji su ključni za taj proces, a neki od čimbenika koji se spominju su motivacija, stavovi i poticajno okruženje.

2. USVAJANJE MATERINSKOG I STRANOG JEZIKA U RANOJ DOBI

Stjecanje je prema autorici Siti (2014) druga riječ za učenje. Proces u kojem pojedinac uči jezik ponekad nazivamo i usvajanje. Pojedini lingvisti vjeruju da je razvoj prvog jezika vrlo poseban proces za dijete (Khansinah,2014). Usvajanje je zapravo nesvjesno proučavanje jezika na prirodan način, a učenje je svjesno podučavanje kroz formalne poduke, poput učenja u učionicama (Khasinah, 2014.).

Sposobnost komunikacije je ključan čimbenik kvalitete djetetova života. Jezik je predstavlja važnu ulogu u djetetovu životu, njegove egzistencije i načina njegova izražavanja za vlastite potrebe i osjećaje i način njegova povezivanja s drugima u njihovu okruženju.

2.1. Usvajanje materinskog jezika u ranoj dobi

Materinski jezik je jezik koji govori majka ili neka druga osoba u čijem prisustvu dijete provodi najviše vremena (Jelaska,2007). Usvajanje materinskog jezika kod djece ne započinje kada dijete izgovori prvu riječ, već kada dijete i majka uspostave međusobnu povezanost (Prebeg-Vilke, 1991.). Dijete je kontinuirano izloženo materinskom jeziku.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje potiče razvoj osam temeljnih kompetencija, među kojima je i komunikacija na materinskom jeziku. Komunikacija na materinskom jeziku u ranoj i predškolskoj dobi se osnažuje osposobljavanjem djeteta za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja, iskustava u različitim, smislenim aktivnostima. Komunikacija djeteta na materinskom jeziku podrazumijeva i razvoj svijesti djeteta o utjecaju jezika na druge i potrebi uporabe jezika na pozitivan i društveno odgovoran način. Ova kompetencija razvija se u vrtiću koji se oslanja na stvaranje poticajnog jezičnog

okruženja te poticanje djece na raznolike socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

Djeca u svojoj najranijoj dobi započinju s komunikacijom kroz osmijeh, kontakt očima i gledanjem u različite smjerove. Svoju vokalizaciju djeca u najranijoj dobi iskazuju nenamjernim plačom kada su gladni ili kada im je neudobno (Lightbown i Spada, 2013). Oko trećeg mjeseca djetetova života započinje njihova vokalizacija. . Oko šestog mjeseca života dijete počinje proizvoditi glasove koji se nazivaju brbljanjem. Brbljanje se sastoji od niza suglasnika i samoglasnika (npr. bababa, mamama). Često odrasli brbljanje pogrešno tumače kao prve izgovorene riječi djeteta (Gass i Selinker, 2008). Do kraja prve godine života djeca postaju svjesna svoje mogućnosti komuniciranja korištenjem samo dva osnovna oblika pred verbalnih gesta, a oni su protodeklarativi i protoimperativi. Drugu godinu djetetova života karakterizira korištenje sve više gesti. U ovom razdoblju dijete može raspoznati oko dvjesto riječi, ali prilikom komunikacije koriste manje riječi. Na samom početku djeca mogu proizvesti jako mali broj glasova, tj. riječi s ponovljenim glasovima kao na primjer, 'mama' , 'tata', 'pa-pa'. Sredinom druge godine života djeca počinju koristiti zvučne obrasce i ritam na kreativan način, a to prouzročeno najranijim susretom djeteta s dječjim pjesmicama ili čak i dostupnim medijima. Mala djece, čiji su roditelji zaposleni, velik dio svog vremena provode gledajući televiziju, te na taj način onda usvajaju jezik. Kada govorimo o usvajanju vokabulara djeca prvo uče minimalne riječi, tj. dva glasa, a zatim dodaju krajnji suglasnik, mijenjaju duljinu samoglasnika, te na kraju proizvode riječ. Tijekom predškolskih godina usvajanje riječi je brzo i dječji izgovor se konstantno poboljšava. Fonološki razvoj je uglavnom završen do polaska u školu, dok intonaciju i naglasak djeca usvajaju puno kasnije (Pinter, 2011). Do polaska u školu djeca znaju nekoliko tisuća riječi. Berk (2000) navodi da djeca u prosjeku usvoje pet do osam novih riječi dnevno. Riječi koje djeca usvoje u najranijoj dobi su vezane za važne ljude, predmete, poznate radnje i njihove ishode (npr. 'tata otišao'). Javlja se razni čimbenici koji utječu na usvajanje riječi kod djeteta, kao što su kognitivni temelji djeteta (odnosi se na kapacitet njihova pamćenja, sposobnost prisjećanja), neurološko sazrijevanje djeteta, količina i kvaliteta komunikacije između djeteta i odrasle osobe, te individualne i kulturne razlike (Pinter, 2011).

Berk (2000) navodi da se vokabular između polaska u školu i adolescencije povećava četiri puta, tj. oko četrdeset tisuća riječi. Sposobnost djetetova razumijevanja i davanje definicija poboljšava se godinama, te se pojavljuju i sinonimi. Djeca u dobi između deset i jedanaest godina mogu dodati nove riječi svojem vokabularu samo s danom definicijom. Djeca koja redovito čitaju ubrzo će proces usvajanja riječi (Pinter, 2011). Djeca školske dobi počinju uvažavati višestruka značenja riječi, suptilne mentalne metafore, humor i igru riječi te počinju razvijati sposobnost apstraktnog zaključivanja. Djetetovo razumijevanje nedoslovnog značenja i ironije događa se dosta kasnije u njihovu životu, nakon desete godine života (Pinter, 2011).

Za usvajanje materinskog jezika važno je razumjeti faze koje su prisutne u njegovu usvajanju. Faze usvajanja se dijele na usvajanje glasovnog sustava, upotrebu gramatike, semantiku i sposobnost komunikacije. Usvajanje glasovnog sustava počinje s fiziološkim krikom neposredno nakon rođenja. Upotreba gramatike podrazumijeva upotrebu jezičnih oblika vlastitog jezika. Semantika se odnosi na sposobnost razumijevanja i priopćavanja značenja. Sposobnost komunikacije podrazumijeva da se govorom nešto uradi ili postigne. Nadalje, vrlo je važno naglasiti kako su prethodno navedene četiri faze ovisne u jedna o drugoj i ni u kojem slučaju ih ne možemo odvajati ili prioritizirati jednu fazu procesa naspram druge faze procesa. Usvajanje jezika započinje puno prije nego dijete izgovori svoju prvu riječ (Prebeg-Vilke, 1991).

Prva faza usvajanja odnosi se na razvoj glasovnog sustava koji kod djeteta započinje već od samog rođenja, kada proizvodi razne glasove. Prvo glasanje kod djeteta je plač. No, već u periodu između šestog i osmog tjedna života, djeca započinju komunicirati gukanjem i tepanjem. Iako je ovo roditeljima veliko postignuće djeteta, znanstvenici tvrde da gukanje i tepanje nije preteča jezika jer nema karakteristike govora, već gukanje i tepanje uspoređuju s glasanjem životinja (Prebeg-Vilke, 1991).

U periodu od kraja prvog mjeseca pa sve do tri i pol mjeseca starosne dobi javlja se tepanje kao izraz za zadovoljstvo ili interes za okolinu (npr. „buu“, „gaa“). Negdje u razdoblju šestoga mjeseca glasovi koje proizvodi dijete postaju prepoznatljivi (npr. „ma-ma-ma“, „gu-gu-gu“). Vrlo je važno naglasiti kako je trajanje

razdoblja u kojem dijete tepla se razlikuje kod svakog djeteta zasebno. Ako tepanje potraje duže ono poprima naglasak i intonaciju govora sa značenjem. No, većina djece već između dvanaestog i osamnaestog mjeseca proizvode razumljive riječi (Prebeg-Vilke,1991). Prebeg – Vilke (1991) navodi da prema nekim autorima razvoj izgovora može potrajati sve do devete godine kada se govor automatizira.

Druga faza usvajanja odnosi se na razvoj jezičnih oblika, odnosno gramatike. Djeca se kada počnu proizvoditi skupine glasova, zadrže u toj tzv. holofrastičnoj fazi upotrebe jezika. Holofraza se definira kao izraz od jedne riječi. Primjerice ako dijete vodu želi vjerojatnije je da će reći voda, nego hoću vodu. S otprilike devetnaest mjeseci dijete počinje upotrebljavati glagole: “piti“, “dati“, te imperative: “toji“ (otvori), “pavat“ (spavat). Od padeža i imenica najčešće upotrebljavaju nominativ i dativ.

Treća i četvrta faza u kojoj dolazi do usvajanja značenja, odnosno semantike i sposobnosti komunikacije međusobno su ovisne i nije ih moguće promatrati zasebno. Kod promatranja razvoja djetetova rječnika potrebno je pažnju usmjeriti na razvoj rječnika i razvoj koncepta što ga riječ predstavlja (Prebeg – Vilke, 1991). Brojni autori posvećuju pažnju proširenju značenja riječi u ranim fazama govornog razvoja. Jedno od objašnjenja je da dijete vjeruje kako sve predmete koje imenuje istim imenom pripadaju istoj kategoriji. S druge strane, postoji i objašnjenje da dijete to radi jer u svom vokabularu nema druge mogućnosti (Prebeg – Vilke, 1991). Dijete upotrebljava iskaz od jedne riječi kao dio komunikacije čije značenje poznaje. Djeca u stadiju holofraze znaju imenovati, ponavljati, odgovarati, tražiti, zvati, pozdravljati, protestirati i vježbati (Prebeg – Vilke, 1991). Dvočlani iskazi se kod djeteta javljaju kako bi iskazao što neki autori ovakav govor nazivaju telegrafski izgovor (Prebeg-Vilke,1991).

Komponente koje su navedene razvijaju se postepeno sve dok se ne dostigne snaga iskaza odraslog i ne izraste u cjelovitu rečenicu. Suvremena psiholingvistika smatra da je objašnjenje za razvoj dječjeg govora u komunikaciji kao ishodištu govora (Prebeg – Vilke, 1991).

Ivo Šakrić (1973) ističe nekoliko osnovnih kategorija prilikom djetetova glasanja, a one su: fiziološki krik, poetski izraz, osnovni oblici igre, ekspresiju i foničku komunikaciju. Fiziološki krik podrazumijeva djetetovo fizičko i fiziološko stanje. Krik se može prepoznati u djetetovu plakanju, smijanju, jaukanju, dahtanju i kričanju, a uključeni su i kašljanje, kihanje i štucanje. Poetski izraz odnosi se na jednostavno, poetsko ljudsko raspoloženje koje se može okarakterizirati kao osjećaj zadovoljstva i harmoničnosti. U to spadaju pjevanje, gukanje i cvrkutanje. Osnovni oblici igara prepoznati su u djetetovu glasanju, a one su igre organima, oponašanje sebe i zvukova iz okoline, te skandiranje. Na ekspresiju se gleda kao na izražavanje emotivnih i afektivnih stanja. Ekspresija ima sličnosti sa fiziološkim krikom u formiranju izraza, a razliku se u sadržajima koje izražava. Ekspresija se prepoznaje u izražavanju bijesa, žalosti, radosti, ljutnje i negodovanja. U govoru i izvan njega može biti izražena fonička komunikacija. Govorni izraz se javlja u tri oblika, a oni su globalni govorni izraz, artikulirani govorni izraz i jezični govorni izraz (Prebeg – Vilke, 1991).

2.2. Usvajanje stranog jezika u ranoj dobi

Uspješno usvajanje stranog jezika u ranoj dobi djeteta ključno je provoditi kroz igru i djetetovo aktivno sudjelovanje, te stvaranje pozitivnih stavova prema stranom jeziku. Važnu ulogu igra i kvalitetno poticajno okruženje koje uključuje razne didaktičke materijale, ali i odgajatelja koji odlično poznaje strani jezik.

Kao što je navedeno u prijašnjem poglavlju, nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje potiče razvoj osam temeljnih kompetencija, među kojima je uz komunikaciju na materinskom jeziku i komunikacija na stranom jeziku. Djeca strani jezik uče u poticajnom jezičnom kontekstu, u igri i drugim aktivnostima, koje za njega imaju smisla. Za to je najprimjereniji situacijski pristup učenju, koji djetetu omogućuje upoznavanje, razumijevanje i smisleno korištenje stranog jezika u različitim aktivnostima i situacijama. Strani jezik ne provodi se zasebno, nego je integriran u svakodnevne odgojno – obrazovne aktivnosti vrtića. Razvoj ove

kompetencije omogućen je poticanjem međukulturalnog razumijevanja i komunikacije djece s drugim subjektima u ustanovi, isto kao i izvan nje (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

Pinter ističe da se smatra kako su djeca mnogo uspješnija u usvajanju drugog jezika od odraslih. Diljem svijeta roditelji već od najranije moguće dobi upisuju svoju djecu na razne programe za usvajanje stranog jezika, s obzirom da su potaknuti uvjerenjima što se ranije počne s usvajanjem stranog jezika, to bolje (Pinter, 2011). Danas sve više i više djece koja osim materinskog jezika usvajaju i drugi jezik u najranijoj dobi. Postoji nekoliko razloga zbog kojih djeca usvajaju dva jezika. Prvi razlog je pripadanje djetetove obitelji grupi manjinskog jezika, drugi razlog je život obitelji u stranoj državi zbog posla, studija, te treći razlog je mješoviti brak (Prebeg-Vilke, 1991). Cameron (2001) ističe kako postoje brojne prednosti ako se s usvajanjem jezika započne u vrlo ranoj dobi. S obzirom da dijete svoje učenje jezika započinje prepoznavanjem zvukova iz okoline i odjeljivanjem različitih glasova, vrlo je važno da je djetetovo okruženje što poticajnije i zahtjevnije kako bi što prirodnijim putem usvajalo razna znanja o jeziku. Dijete također 'uči živeći' i 'živeći uči', što znači da dijete uči iz svakodnevnih situacija, te je uloga odgajatelja i roditelja pružiti djeci kvalitetno jezično okruženje (Silić, 2007).

Na samo početku usvajanja stranog jezika može postojati period u kojem će dijete i dalje koristiti materinski jezik u situacijama stranog jezika. Zatim kada spoznaju da njihov materinski jezik ne funkcionira u situacijama usvajanja stranog jezika, ulaze u tako zvano neverbalno razdoblje. Za vrijeme trajanja neverbalnog razdoblja djeca prihvaćaju strani jezik i provode neko vrijeme slušajući ga. Nakon neverbalnog razdoblja djeca počinju sve više u svojoj okolini koristiti riječi i izraze stranog jezika koji usvajaju. Na samom kraju djeca počinju kvalitetno i smisleno upotrebljavati strani jezik, komuniciraju sa fraza, a poslije formuliraju i rečenice (Tabors, Paez i Snow, 2008).

Ellis (1986) naglašava da je usvajanje drugog jezika vrlo kompleksan zadatak, koji uključuje mnoge čimbenike koji su međusobno povezani (Khasinah, 2014).

Prilikom usvajanja stranog jezika razlikujemo pet faza i koje objašnjavaju kako i kojim slijedom se usvaja strani jezik. Spomenute faze su tihi period (*the silent period*), rana proizvodnja (*early production*), nastanak govora (*speech emergence*), srednja tečnost (*intermediate fluency*), napredna tečnost (*advanced fluency*). Prethodno je spomenuto kako djeca prilikom usvajanja stranog jezika ulaze u neverbalno razdoblje, to je ujedno i prva faza prilikom usvajanja stranog jezika, tihi period (*the silent period*).

Za odgajatelje je važno da su svjesni kako je tihi period (*the silent period*) normalno razdoblje u prilikom usvajanja stranog jezika. Period u kojem dijete ne priča može potrajati od par tjedana pa sve do nekoliko mjeseci. Tijekom ovog razdoblja djeca izgledaju kao da su nezainteresirana za sudjelovanje u aktivnostima, no zapravo oni „upijaju“ strani jezik. Odgajateljeva dužnost je djecu podupirati sa sudjeluju u aktivnostima i druženju s ostalom djecom i stvarati okružje u kojem će djetetu biti udobno usvajati strani jezik (Siraj – Blatchford, 2000).

Zatim slijedi faza rane proizvodnje (*early production*) u kojoj se sve više počinju koristiti riječi i rečenice. U ovoj fazi se dijete fokusira na slušanje i upijanje jezika koji uči. Također, dijete je sposobno koristiti kratke rečenice, primjerice „how was your day?“ Ova faza može potrajati od 6 mjeseci pa sve do godinu dana djetetova života.

Nakon 'early production' faze slijedi faza nastanka govora (*speech emergence*). U ovoj fazi dijete ima sposobnost dobrog razumijevanja, može koristiti i proizvesti kratke i jednostavne rečenice, koristiti više izraza i formulirati pitanja. Prisutne su greške u gramatici i prilikom izgovora. Ova faza može potrajati od navršene godine dana djeteta pa sve do treće godine života.

Četvrta faza prilikom usvajanja stranog jezika je faza srednje tečnosti (*Intermediate Fluency*) u kojoj je dijete sposobno komunicirati i pisati a da pritom koristi složene rečenice. Kao rezultat, dijete ima dobro razvijenu vještinu razumijevanja. U ovoj fazi dijete je više samopouzđano prilikom korištenja stranog jezika. Ova faza traje od treće pa sve do pete godine djetetova života.

Zadnja, ujedno i peta faza u usvajanju stranog jezika je faza napredne tečnosti (*Advanced fluency*). Kada se dostigne ova faza prilikom usvajanja stranog jezika tada se smatra da je učenik stekao gotovo materinski način govora. Korištenje jezika je u ovoj fazi automatsko, te iako se ne javlja toliko gramatičkih grešaka i dalje su prisutne greške u izgovoru. Ova faza može potrajati od 5 do 7 godina.

Djeca rođena unutar obitelji u kojima se koriste dva jezika na podjednak način, smatraju se rano uravnoteženim bilingvistima. Za ovakvu djecu nije moguće odrediti koji jezik im je materinski, a koji strani, s obzirom da se oba jezika uvode u isto vrijeme u djetetovu životu. Kako bi došlo do uravnotežene dvojezičnosti, za djecu je poželjno da kontinuirano budu izloženi korištenju oba jezika (Pinter, 2011). Dvojezična djeca započinju izgovaranje prvih riječi u isto vrijeme kada i jednojezična započinju s izgovaranjem prvih riječi, u dobi oko dvanaest i trinaest mjeseci (Pinter, 2011). Kada govorimo o razvoju vokabulara, ona je također ista kao i u jednojezične djece. Smatra se da djeca čim počnu govoriti stvaraju prijevodne ekvivalente. Do dobi od godinu i pol prijevodni ekvivalente naglo rastu. Također, smatra se da slušanje roditelje kako govore oba jezika, može kod djece potaknuti razvoj svijesti o prijevodnim ekvivalentima, i to od najranije dobi. Nadalje dvojezična djeca pokazuju istu razinu morfosintaktičkog razvoja (Pinter, 2011).

Djeca koja započnu s usvajanjem novog jezika kada je njihov prvi jezik jako dobro usvojen i nakon što su upoznati s akademskim zadacima i školskim zahtjevima na drugom jeziku, imaju brojne prednosti prilikom usvajanja novog jezika. Kao prednost ističe se da djeca mogu upotrijebiti strategije za usvajanje prvog jezika prilikom usvajanja drugog jezika. Kada djeca već imaju razvijen jezik i kada su kognitivno zrelija, to ubrzava razvoj drugog jezika (Pinter, 2011).

Smatra se kako škole nude djeci mogućnosti da iskuse jezik na ograničen način, ne teže ka razvoju dvojezične kompetencije. Djeca rođena u jednojezičnim obiteljima, prvi susret sa stranim jezikom imaju u većini slučajeva prilikom polaska u osnovnu školu. Međutim, danas postoje razni programi za usvajanje stranog jezika čak i kada dijete još u potpunosti ne govori (Pinter, 2011). Kada se strani jezik uvodi u osnovnu školu, često mu je pripisan nedovoljan broj nastavnih sati, te nema pristupa

stranom jeziku izvan učionice ili je ograničen. Takav kontekst se naziva 'niska razina unosa'. 'Visoka razina unosa' omogućava djeci usvajanje stranog jezika koji je integriran u nastavni plan i program, a ne kao zaseban predmet i samim time djeca su više izložena stranom jeziku (Pinter, 2011).

3. STAROSNA DOB I USVAJANJE JEZIKA

Dob se često smatra glavnim čimbenikom koji određuje uspjeh u učenju drugog ili stranog jezika. Djeca se smatraju sposobnima za brzo usvajanje novog jezika i uz malo napora, dok se smatra da odrasli to ne mogu s lakoćom ovladati (Marinova-Todd, Marshall i Snow, 2000).

3.1. Zablude o dobi i usvajanju stranog jezika

Kritično razdoblje je pojam koji označava fazu u kojoj se mora usvojiti određena aktivnost ili kompetencija, tj. odnosi se na povezanost dobi i stjecanja sposobnosti za usvajanje jezika. Koncept kritičnog perioda potječe iz biologije, te su ga Penfield i Roberts (1959) uveli u područje usvajanja jezika. Smatraju kako je usvajanje jezika najefikasnije do devete godine života, s obzirom da u tom razdoblju mozak djeteta posjeduje veću plastičnost koja im omogućava lakše usvajanje novih znanja i spoznaja. Zagovornici hipoteze kritičnog razdoblja ističu kako se usvajanje stranog jezika kod djece događa nesvjesno, isto kao i usvajanje materinskog jezika (Glavaš, 2022).

Različiti autori tumače hipotezu kritičnog perioda na različite načine. Prvo stajalište hipoteze kritičnog perioda odnosi se na to da nakon određenog stupnja sazrijevanja više nije moguće usvojiti strani jezik u razini izvornog govornika. Drugo stajalište se odnosi na to da nakon određenog stupnja sazrijevanja je potrebno uložiti više truda kako bi se što uspješnije usvojio strani jezik. Treće stajalište se odnosi na to da nakon određenog stupnja sazrijevanja usvajanje stranog jezika više ne podliježe istim mehanizmima koji su prisutni za usvajanje stranog jezika kod djece (Garcia Mayo i Garcia Lecumberri, 2003).

Lamandella (1977) umjesto pojma kritično razdoblje uvodi pojam osjetljivo razdoblje. Osjetljivo razdoblje sugerira da su preduvjeti za uspješno usvajanje jezika

najoptimalniji prije kraja osjetljivog razdoblja, no da je usvajanje također moguće i nakon puberteta (Garcia Mayo i Gracia Lecumberri, 2003).

Istraživanja koja su nastojala poduprijeti postojanje kritičnog razdoblja odnose se prvenstveno na tzv. „vučju djecu“ koja su živjela u potpunoj izolaciji i nisu bila izložena govorno – jezičnoj komunikaciji u optimalnoj dobi. Najpoznatiji takav slučaj je djevojčica Genie koja je pronađena s 13 i pol godina 1970. godine. Od 20. mjeseci pa sve do kada nije pronađena živjela je u mračnoj sobici. Svaki put kada bi djevojčica ispustila bilo kakve zvukove, otac bi je pretukao. Stoga je naučila potiskivati bilo kakvo glasanje i ni na koji način nije usvajala jezik jer nije imala nikoga uz sebe za komunikaciju. Znala je samo oko dvadeset riječi i nekoliko kratkih fraza poput „stopit“ i „nomore“ (Čizmić i Rogulj, 2018). Tek kada je pronađena započinje njezin govorno – jezični razvoj, ali napredak je bio vrlo mali. Iako je u njezino usvajanje jezika uloženo puno truda i vremena, stupanj vladanja jezikom nikada nije dosegnuo razinu djece koja su konstantno bila okružena govorom. No ovakvi slučajevi ne mogu sa sigurnošću se smatrati pouzdanima iz razloga jer nije poznato da li je spori govorno – jezični razvoj uzrokovan mentalnim stanjem pri samom rođenju ili zbog toga što do svoje navršene trinaeste godine nije bila izložena jezik (Čizmić i Rogulj, 2018).

Kada govorimo o dobi i usvajanju stranog jezika prisutne su brojne zablude. Prva zabluda je ta da djeca usvajaju strani jezik brže i jednostavnije od odraslih. Argument koji se ističe kada govorimo o djeci kao uspješnijima u usvajanju stranog jezika je taj da mozak kod djece ima veću plastičnost, pa zbog toga im je usvajanje stranog jezika jednostavnije nego odraslima. Međutim, eksperimentalna istraživanja u kojima se djeca uspoređuju s odraslima prilikom usvajanja stranog jezika, pokazuju kako adolescenti i odrasli bolje djeluju u kontroliranim uvjetima od djece, čak i kada metode poučavanja pogoduju učenju kod djece. Djeca ne moraju učiti koliko i odrasli kako bi stekli kompetencije u komunikaciji, pa se zbog toga možda i javlja zabluda kako djeca uče brže i jednostavnije od odraslih. Druga zabluda se odnosi na to da što je dijete mlađe, to je vještije u usvajanju stranog jezika. Smatra se da što dijete ranije počne usvajati strani jezik to bolje. Međutim, postoje istraživanja koja to opovrgavaju. Npr. istraživanje u kojem je sudjelovalo 17 000 britanske djece koja usvajaju francuski jezik, pokazalo je da nakon pet godina izloženosti jeziku djeca koja su započela sa

usvajanjem francuskog jezika sa 11 godina imaju bolje poznavanje stranog jezika naspram djece koja su počela sa usvajanjem u dobi od osam godina. Zaključuje se kako mlađa djeca nemaju nužno veću prednost za usvajanje stranog jezika od starije djece. (McLaughling, 1992).

3.2. Optimalna dob za usvajanje stranog jezika

Koja je najbolja starosna dob da dijete počne usvajati strani jezik? Da li je bolje s usvajanjem stranog jezika početi što ranije ili što kasnije? To su neka od pitanja koja si roditelji mogu postavljati prilikom razmišljanja o implementaciji stranog jezika u život djeteta. Postoje brojni čimbenici koji utječu na usvajanje stranog jezika, kao što su: biološki faktori, materinski jezik, inteligencija, okruženje, emocije, motivacija i dob.

Djeca za razliku od odraslih jezik usvajaju na prirodan način, s obzirom da uče s lakoćom, brzinom i zadovoljstvom. Stoga se smatra da ukoliko odrasli pristupe učenju na isti način kao i djeca, kroz igru i istraživanje, mogu brzo i lako naučiti jezik. Ronald Kotulak (1996) ističe kako su temelji za razmišljanje, jezik, viziju, stavove, sposobnosti i druge karakteristike postavljaju u predškolskom razdoblju, te da bi bilo šteta ne iskoristiti djetetove sposobnosti usvajanja stranog jezika na prirodan način, kada im je usvajanje stranog jezika jednostavno kao i usvajanje materinskog jezika. (Vos, 2008). Bloom (1964) ističe kako tijekom prvih nekoliko godina života djeca formiraju glavne puteve učenja u mozgu (Vos,2008).

Velik broj istraživanja razilaze se po mišljenjima kada je najbolje započeti s usvajanjem stranog jezika. U tom smislu, Singleton i Ryan (2004) daju pregled dosadašnjih istraživanja te navode nekoliko glavnih tendencija koje su se pojavile u literaturi u proteklih nekoliko desetljeća. Tendencije u istraživanjima se sastoje od nekoliko stavova. Prvi stav pod nazivom 'ranije – bolje' (eng. the younger – the better) rezultat je istraživanja koja se bave izgovorom stranog jezika koji se usvaja. Drugi stav 'starije - bolje' (eng. the older - better) rezultat je istraživanja koja ističu kako su stariji učenici bolji u usvajanju rječnika i gramatičkih pravila stranog jezika. Treći stav

'mlađe – bolje dugoročno' (eng. the younger – better in the long run) ukazuje na to da oni koji počinju s usvajanjem stranog jezika u vrlo ranoj dobi postižu višu razinu stručnosti od onih koji počinju kasnije sa usvajanjem stranog jezika. Četvrti stav 'mlađe – bolje u nekim aspektima' (eng. the younger – better in some aspects) u kojem se raspravlja ovisi li dob o stupnju učinkovitosti usvajanja fonologije; stav da su mlađi učenici uspješniji u stjecanju osnovnih komunikacijskih vještina, dok su stariji učenici bolji u akademskom smislu (Singleton i Ryan, 2004).

Singleton i Lengyel (1995) ističu da ne postoje dostupni dokazi koji podržavaju hipotezu kako djeca rane dobi uče učinkovitije i s više uspjeha. Razlog zašto su učinkovitija i uspješnija je taj što djeca usvajanju jezika pristupaju kroz igru i zabavu te nisu opterećena hoće li pojedinu riječ izgovoriti netočno.

Djeca će biti uspješnija od odraslih u nekim područjima, kao što je usvajanje izvornog naglaska, ali će odrasli brže usvojiti jezik. Ako se osvrnemo na hipotezu kritičnog razdoblja, ako mladi učenici budu izloženi usvajanju stranog jezika u najranijoj fazi, imati će bolja postignuća od odraslih u usvajanju stranog jezika. Djetinjstvo se stoga smatra najboljim razdobljem za usvajanje stranog jezika. U ranom djetinjstvu lakše je usvojiti pravilan izgovor i intonaciju.

Nedovoljnim poznavanjem hipoteze o kritičnom periodu mnogi vjeruju da je prilikom poučavanja stranog jezika prisutno stajalište mlađe – bolje (*younger is better*). No, iskustvo i istraživanja ukazuju na posve suprotno. Za djecu koja počnu s rani usvajanjem stranog jezika nije nužno predodređeno da budu uspješnija, s obzirom da se i kasnijim započinjanjem usvajanja stranog jezika može postići visoka razina znanja u istom. Važna je i količina jezika kojoj je dijete izloženo, s obzirom da ukoliko je dijete izloženo jeziku jedan do dva sata tjedno ne može postići razinu naprednog govornika stranog jezika, neovisno o tome koliko rano počnu sa usvajanjem stranog jezika. Uz dob ističu se i druge karakteristike koje su važne za usvajanje stranog jezika, a one su prilike za usvajanje stranog jezika, motivacija za usvajanjem stranog jezika i individualne sposobnosti za usvajanje stranog jezika. Svaka prethodno navedena karakteristika utječe na brzinu usvajanja i uspjeh u usvajanju stranog jezika.

Kasnije usvajanje stranog jezika također može rezultirati postizanju visoke razine uspjeha u stranom jeziku (Lightbown i Spada, 2013).

4. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA KVALITETU USVAJANJA STRANOG JEZIKA U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Kako bi usvajanje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi bilo što kvalitetnije, na njega utječu brojni čimbenici koji su ključni u tom procesu. Neki od čimbenika su motivacija, stavovi, poticajno okruženje, dob, inteligencija i stavovi. U daljnjem radu će biti prikazani neki od čimbenika koji su ključni za kvalitetu usvajanja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi.

4.1. Motivacija

Motivacija je pojam koji je vrlo teško objasniti i koji nema jedinstvenu definiciju, s obzirom da ona uvelike ovisi o pojedincu. Motivacija se odnosi na pokušaje, tj. na želju za ostvarivanjem cilja učenja stranog jezika i pozitivne stavove prema učenju jezika. Također, motivacija je jedan od ključnih čimbenika koji su prisutni prilikom usvajanja stranog jezika. Razlikujemo dvije vrste motivacije: intrinzična i ekstrinzična. Intrinzična motivacija odnosi se na osobno unutarnje zadovoljstvo, s druge strane ekstrinzična motivacija je pokrenuta vanjskim čimbenicima.

Howard Gardner se smatra začetnikom istraživanja motivacije u usvajanju stranog jezika. Gardner motivaciju objašnjava kroz tri elementa, a oni su: trud da se usvoji strani jezik, želja da se postigne cilj i pozitivni stavovi, tj. uživanje u usvajanju stranog jezika (Gardner, 2001). Gardner objašnjava orijentacije i dijeli ih na integrativnu orijentaciju i instrumentalnu orijentaciju. Integrativna orijentacija se odnosi na pozitivne stavove i želju pojedinca da postane dio zajednice u kojem se govori strani jezik. S druge strane instrumentalna orijentacija se odnosi na želju za usvajanjem stranog jezika kako bi se postigli bolji rezultati u poslovnom svijetu. Smatra se da integrativno motivirani učenici (djeca) imaju i bolje rezultate (Gardner, 1985). Međuodnos motivacije s ostalim afektivnim i kognitivnim čimbenicima u

procesu učenja stranog jezika Gardner je prikazao u svom socio-edukacijskom modelu. Prema Gardneru postoje elementi koji su ključni za usvajanje stranog jezika a oni su ulazni čimbenici (biološki, iskustveni), individualne razlike (kognitivne, afektivne), formalni i neformalni kontekst, ali i jezični i nejezični ishodi učenja. Navedeni elementi djeluju unutar jedne sociokulturne sredine, sociokulturna sredina je zapravo ta koja određuje izloženost jezika, status jezika te percepciju koju pojedinac ima o jeziku (Gardner, 1985). Pored navedenog Gardner također ističe kako na motivaciju utječe kulturni i obrazovni kontekst. Kulturni kontekst podrazumijeva stavove koje pojedinac ima o vrijednostima jezika i smislu učenja i na očekivanja što se želi i može postići. Obrazovni kontekst podrazumijeva obrazovni sustav, programe.

4.2. Stavovi

U različitim stručnim literaturama nailazi se na različite definicije stavova. Najstariju definiciju stavova izložio je Gordon Allport 1935. godine, koji stav definira kao mentalnu i neuralnu dispoziciju, organizirana kroz iskustvo, koja posjeduje dinamičko i direktivno djelovanje na odgovore individue prema svim objektima i situacijama s kojima je povezana. U suvremenoj literaturi na stav se gleda kao na stečen, relativno trajan odnos između pozitivnih i negativnih emocija, vrednovanja i reagiranja prema nekom objektu. Jezični stavovi su stavovi koje govornici različitih jezika imaju prema tuđem jeziku ili prema vlastitom jeziku. Izražavanje pozitivnih i negativnih stavova prema jeziku može odražavati dojam jezične težine ili jednostavnosti, lakoće i poteškoće u učenju (Khasinah, 2014).

Stavovi igraju značajnu ulogu u učenju stranog jezika iz razloga što služe kao afektivna baza za razvijanje motivacije. Jezični stavovi se odnose na pozitivne i negativne stavove o jeziku i o onome što učenik s tim povezuje. Gardner ističe povezanost motivacije i stavova, s obzirom da motivaciju definira kao želju za učenjem jezika koja je povezana sa pozitivnim stavovima učenja stranog jezika i ulaganja truda prilikom usvajanja istog. Stavovi se razvijaju vrlo rano u djetinjstvu i

rezultat su stavova roditelja i vršnjaka. Ti stavovi čine dio percepcije sebe, drugih i kultura u kojima se živi (Brown, 2000).

Učenici koji usvajaju strani jezik imaju korist od pozitivnih stavova prema jeziku i usvajanju istoga, a negativni stavovi mogu dovesti do smanjenje motivacije za učenjem. Stoga je veoma važno da učitelji i odgajatelji budu upoznati s važnosti stavova u ranom učenju stranog jezika i njihovim utjecajem na cjelokupan proces učenja i usvajanja stranog jezika. Stavovi su podložni promjenama, izlaganjem stvarnosti npr. susret s ljudima iz drugih kultura. Mnogi se slažu kako je usvajanje stranog jezika u ranoj dobi korisno jer pomaže djeci da steknu spoznaje o drugim kulturama, da razvijaju pozitivne stavove o jeziku i motivaciji i potiču svijet o jeziku (Pinter, 2011).

4.3. Poticajno okruženje

Maria Montessori je isticala važnost pripremljenog okruženja kao jednog od bitnih čimbenika odgojno obrazovnog procesa. Prema Reggio pedagogiji pedagoškoj osmišljenosti se također pridaje veliki značaj i često ga se naziva i "trećim odgajateljem" (Silić, 2007). Malaguzzi na prostor gleda kao na vrsti akvarija u kojoj se odražavaju ideje, vrijednosti, sposobnosti i kulturu onih koji u njemu žive (Silić, 2007). "Prostor u kojem se nalazimo i koji nas okružuje utječe na to kako ćemo se osjećati, kako razmišljati i kako ćemo se ponašati, odnosno sve što radimo prostorno okruženje nam može ili olakšati ili otežati (Slunjski, 2008, prema Malnar i sur., 2012). Okruženje u kojem se dijete nalazi izravno poručuje što odgajatelj očekuje od njega, kakvu sliku ili teoriju o djetetu, odnosno njegovu učenju, odgoju i obrazovanju primjenjuje u svakodnevnom radu (Miljak, 2009, prema Malnar i sur., 2012). Poticajno okruženje je potrebno postupno stvarati i razvijati takvo okruženje u odgojno – obrazovnoj skupini, koje će na prirodan način potaknuti djecu na komunikaciju na materinskom, ali i posebno na stranom jeziku. Vrlo je važno da unutar grupe budu prisutne situacije u kojima će dijete onda slušati komunikaciju na stranom jeziku, te prisutnost situacija koje iziskuju od djece da komuniciraju na stranom jeziku. Tokom

komuniciranja na stranom jeziku dijete se nikako ne smije prisiljavati da ponavlja određene riječi i upotrebljava strani jezik ukoliko dijete to ne želi. Prilikom stvaranja poticajnih situacija za učenje stranog jezika one moraju biti što jednostavnije i u međusobnoj vezi s djetetovim svakodnevnim iskustvima i aktivnostima, kao npr. pozdravljanje, traženje hrane, igračaka i različite zamolbe (Silić, 2007). Gopnik i sur. (2003) prema Silić (2007) navode da su mnogi istraživači ranog učenja slažu oko tvrdnje da starija djeca pomažu u učenju mlađoj djeci.

Kako bi se stvorilo poticajno okruženje odgajatelj treba osigurati djeci mnoštvo materijalnih poticaja, mogućnost slobodnog kretanja unutar skupine, izbor s kojim materijalom će rukovati, kao i izbor suradnika za igru i ostale aktivnosti. Sve prethodno navedeno uvelike pridonosi djetetovu spoznajno – intelektualnom, govornom i praktično - djelatnom razvoju. Organizacija prostora mora biti fleksibilna i bogata materijalima kako bi se kod djece potaknula koncentracija, ustrajnost i interes, a smanjili nepoželjni oblici ponašanja (Sindik, 2008).

Uloga odgajatelja u poticajnom okruženju je konstantno stvarati takvo okruženje, odnosno stvarati okruženje u kojem će dijete imati priliku samostalno usvajati nova znanja (Slunjski, 2001, prema Sindik, 2008). Poticajno okruženje u kojem dijete boravi i razvija treba biti dinamično, polaziti od djeteta i njegovih trenutnih interesa i neprestano simulirati djetetove potencijale. Okruženje treba bogato problemima koji pozivaju dijete da ih riješe, a onda je uloga odgajatelja da usmjeri dijete na postavljanje pravog pitanja na koje će poslije tražiti odgovore (Sindik, 2008). Odgajatelj treba stvarati takvo okruženje koje će dijete poticati na istraživanje i otkrivanje, te ne bi trebao biti direktni poučavatelj djetetu, već djetetov promatrač, voditelj i pomagač. Materijal u poticajnom okruženju trebao bi biti takav da dijete potiče na postavljanje, provjeravanje, ponavljanje vlastitih pretpostavki, čime se dijete potiče na manipuliranje i eksperimentiranje. Materijal kao i čitavo prostorno okruženje u svakom trenutku treba pratiti djetetove interese i potrebe i mijenjati se u skladu s njihovim razvojem (Sindik, 2008).

Okruženje u kojem dijete svakodnevno uči i stvara mora bit pripremljeno tako da kod djece stimulira samoregulaciju, neovisnost, suradnju, međusobno poštivanje

drugacijih mišljenja , postavljanje pitanja, istraživanje, razgovor, rješavanje problema, refleksiju i samoevaluaciju djece i odgajatelja (Slunjski, 2001 prema Sindik, 2008).

5. PREDNOSTI I NEDOSTATCI USVAJANJA STRANOG JEZIKA U RANOJ DOBI

Sve od otprilike 60 – ih godina stav prema dvojezičnosti je bio negativan, odnosno vjerovalo se da šteti intelektualnom razvoju pojedinca. No brojni politički pokreti za prava manjina, najviše u SAD – u, te mnogobrojna istraživanja dvojezičnosti, doveli su do promjene stavova i uviđanja u brojne koristi dvojezičnosti (Jončić – Bradarić i Kolarić, 2012). Usvajanje stranog jezika u ranoj dobi tako postaje rastući trend u mnogim državama, s obzirom da je znanje stranog jezika gotovo uvijek tražena kompetencija prilikom zapošljavanja. Također, poznavanje stranog jezika donosi brojne mogućnosti, koje možda ne bi bile dostupne bez njegova poznavanja. No, usprkos svemu tome usvajanje stranog jezika u ranoj dobi ima svoje prednosti, ali i nedostatke.

5.1. Prednosti usvajanja stranog jezika u ranoj dobi

Višejezičnost djetetu može pomoći u individualnom i društvenom razvoju, te povećava djetetovu sposobnost za suosjećanje s drugima. Rano usvajanje jezika može djetetu pružiti poboljšanje kompetencija kao što su razumijevanje, izražavanje, komunikacija i rješavanje problema, te uspješna interakcija s vršnjacima i odraslima (European Commission, 2011).

Kao neke od glavnih prednosti usvajanja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi navodi se kognitivni razvoj djeteta, izgovor, interkulturalnost, te razvijanje pozitivnih stavova i motivacije prema usvajanju stranog jezika.

5.1.1. Kognitivni razvoj

Kognitivne teorije nastoje otkriti način na koji dijete misli i koje mentalne strukture pritom koristi. Naglašava se kako dijete ne može krenuti sa usvajanjem drugog jezika ukoliko nije intelektualno spremno za novu fazu. Utjecaj teoriju predložio je Jean Piaget koji ističe da dijete mora posjedovati određenu kognitivnu sposobnost prije nego počne koristiti jezik kako bi ga se razumjelo. Kognitivna teorija na jezik gleda kao na svjestan proces.

Smatra se da usvajanje stranog jezika ima pozitivne učinke na djetetov kognitivni razvoj. Rano usvajanje stranog jezika potiče djetetov kognitivni razvoj i potiče njegovo daljnje usvajanje (European Commission, 2011). Djeca imaju sposobnost apstraktnije razmišljati i imaju veću svijest o jezicima i o njihovim sličnostima i razlikama, tj. kod djeteta se razvija metajezična svijest. Metajezična svjesnost jest sposobnost razmišljanja i raspravljanja o lingvističkoj naravi upotrebe jezika, sposobnost pojedinca da se bavi formom jezika bez obzira na sadržaj poruke. Dijete koje se može nositi sa zahtjevima nastavnog plana i programa bilo kojeg jezika, vjerojatnije je da će moći razdvojiti značenje riječi od samih riječi, razmišljati će kreativnije, te će biti osjetljiviji u komunikaciji (Jončić – Bradarić i Kolarić, 2012). Također, aktivno korištenje dva jezika povećava kognitivnu kontrolu kod djeteta, njihovu sposobnost da se usredotoče na jedan jezik bez potpunog potiskivanja drugog, te opće sposobnosti planiranja i rješavanja problema (Kersten, Rohde, Schelletter i Steinlen, 2010). Dvojezične osobe su kognitivno fleksibilnije za razliku od jednojezičnih osoba, osjetljivije su na semantičke odnose među riječima, bolje su u analiziranju rečenične strukture i otkrivanju pravila, kreativnije i efikasnije u rješavanju problema (Jončić – Bradarić i Kolarić, 2012). Mnoge teorije ističu kako je usvajanje stranog jezika povezano s mozgom, posebice u ranoj fazi, s obzirom da dijete koje usvaja strani jezik ima razvijene bolje sposobnosti za usvajanje stranog jezika i u starijoj dobi (European commission, 2011).

5.1.2. Interkulturalnost

Interkulturalnost se definira kao podizanje svijesti o jezičnoj raznolikosti koja podržava međukulturalnu svijest i doprinosi prenošenju društvenih vrijednosti, kao što je otvorenost prema različitosti i poštivanje (European Commission, 2011). Prema Sablić (2014) interkulturalna svjesnost podrazumijeva svijest o sebi i ostalim osoba unutar okruženja čime se naglašava kako dijete ne smije misliti da je njegova kultura važnija naspram kultura druge djece.

S obzirom da se u odgojno obrazovne ustanove uključuje sve veći broj djece iz različitih kultura, počinje se postavljati pitanje da li je potrebno stvoriti interkulturalni kurikulum. Kada govorimo o interkulturalnom kurikulumu ističu se tri dimenzije ASK-a (*Awareness, Sensitivity and Skills, Knowledge*). 'A' (*awareness*) podrazumijeva svijest o sebi i drugima. Kada je osoba samosvjesna ne zastupa mišljenje da je njegova kultura važnija od kultura drugih. 'S' (*sensitivity and skills*) podrazumijeva interkulturalnu osjetljivost i vještine. 'K' (*knowledge*) podrazumijeva stjecanje znanja o drugim kulturama (Sablić, 2014).

Kako bi se kod djece potaknula interkulturalnost i sam odgajatelj mora posjedovati vještine koje su ključne za promicanje interkulturalne svjesnosti, a to se može ostvariti samo ako i odgajatelj sam razumije što znači djelovati u interkulturalnom kontekstu (European Commission, 2011). Kompetentan odgajatelj mora posjedovati verbalne i neverbalne komunikacijske kompetencije, dobro poznavanje svoje kulture i kulture drugih, poštivanje, uvažavanje i razumijevanje djeteta koji pripadaju drugoj kulturi. No sve navedene osobine nisu dovoljne, već ih odgajatelj mora kontinuirano nadograđivati i poboljšavati.

Interkulturalnu kompetenciju promatramo kroz tri dimenzije, a one su: afektivna dimenzija, bihevioralna dimenzija i kognitivna dimenzija. Svaka od navedenih dimenzija ima važnu ulogu i opisuje interkulturalnu kompetenciju kao skup stavova i osobina, znanja i sposobnosti.

Afektivna dimenzija podrazumijeva niz osobina ličnosti koje se smatraju ključnima kako bi mogli interkulturalno djelovati. Kako bi odgajatelj interkulturalno kompetentno djelovao mora posjedovati empatiju i sposobnost mijenjanja i zauzimanja tuđe perspektive.

Kognitivna dimenzija podrazumijeva interkulturalno znanje, odnosno znanje o sličnostima i razlikama dviju kultura.

Bihevioralna dimenzija povezuje afektivnu i kognitivnu dimenziju, koje onda vode ka boljem međusobnom razumijevanju.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolsko odgoj i obrazovanje usmjeren je ka planiranju i djelovanju odgoja i obrazovanja utemeljenog na vrijednostima koje bi trebale unapređivati intelektualni, društveni, moralni, duhovni i motorički razvoj djece, a to su: znanje, identitet, humanizam i tolerancija, odgovornost, autonomiju i kreativnost. Sve istaknute vrijednosti povezane su sa interkulturalnom kompetencijom.

Kako bi se kod djece razvila i poticala interkulturalnost potrebno je zadovoljavanje nekoliko ciljeva unutar interkulturalne nastave (Kersten i sur., 2010). Prvi cilj je razvijanje i poticanje djetetove znatiželje i otvorenosti prema stranim jezicima i stranim kulturama. Drugi cilj odnosi se na poticanje i razvijanje djetetove samosvijesti i fleksibilnosti prema stranim kulturama. Treći cilj podrazumijeva razvijanje i poticanje samosvijesti i fleksibilnosti prema jeziku. Peti cilj ističe razvijanje i poticanje djetetovih kompetencija u odnosu na druge kulture. Šesti cilj odnosi se na osjetljivost djece na stereotipe, predrasude i negativnu diskriminaciju i njihovu spremnost na djelovanje (Kersten i sur., 2010).

5.1.3. Izgovor

Brojna istraživanja ukazuju na to da usvajanje stranog jezika u ranoj dobi uvelike doprinosi i boljem usvajanju izgovora. Ukoliko djeca imaju odgovarajuće okruženje i kompetentne modele za usvajanje stranog jezika njihov izgovor će postati blizak onome izgovoru govornika (Gal i Živić, 2007). Djeca u ranoj dobi uspješno oponašaju različite glasove i načine govora, kako u materinskom tako i u stranom jeziku. Navodi se kako je razdoblje između 6. i 7. godine života najpovoljniji za usvajanje izgovora.

Za usvajanje dobrog izgovora navode se tri razloga, a oni su: neurolingvistički (živčani sustav u djece ima veću plastičnost nego živčani sustav u odraslih), psiholingvistički (spontanost u ponašanju) i glotodidaktički (podrazumijeva primjerene metode i materijale) (Gal i Živić, 2007). Odgajatelj je jedan od najvažnijih čimbenika za usvajanje izgovora kod djece. Usvajanje izgovora ovisi o odgajateljevom stavu, znanju i sposobnostima. Također, ističe se kako odgajatelj ne može biti jedini model za usvajanje dobrog izgovora. Vrlo je važno omogućiti djeci da što češće imaju priliku čuti izvornog govornika. Navodi se kako je za uspješno izbjegavanje i ispravljanje pogrešaka u izgovoru potrebno da odgajatelj posjeduje znanja:

- a) o naglasku, ritmu i rečeničnoj melodiji stranog jezika
- b) o zajedničkim osobinama i razlikama između stranog i materinskog jezika
- c) o didaktičkim mogućnostima, postojećim materijalima i primjenjivosti istih
- d) o predznanjima i mogućnostima djeteta (Gal i Živić, 2007).

Nastavnik se također smatra bitnim faktorom u procesu usvajanja stranog izgovora djece u ranoj dobi. Kako će djeca prihvatiti jezik u ranoj dobi ovisi ponajprije o stavu nastavnika, njegovom znanju i sposobnostima (Gal i Živić, 2007).

5.1.4. Pozitivni stavovi i motivacija

Pozitivni stavovi i motivacija su dva pojma koja se često sagledavaju zajedno. Za motiviranje djece na usvajanje stranog jezika, moraju se stvarati pozitivni stavovi prema jeziku. Stavovi i motivacija pripadaju afektivnim faktorima, koji su povezani sa emocijama i osjećajima.

Barzsó (2008) je proveo istraživanje nad dvadeset dvoje djece u dobi od tri do šest godina. S djecom se susretao jedanaest puta i provodio aktivnosti na engleskom jeziku u rasponu od petnaest do šezdeset minuta. Na temelju istraživanja zaključio je da razina motiviranosti ovisi o tome koliko ih on sam motivira u usvajanju stranog jezika. Nadalje, ukoliko su ponuđene aktivnosti djeci bile dosadne, nisu htjela

sudjelovati u njima. Aktivnosti u kojima djeca sudjeluju potrebno je često mijenjati kako bi se zadržala želja i motivacija za sudjelovanjem. Također, zaključio je da na osnovnu vremena kojeg je proveo u vrtiću prilikom istraživanja nije dovoljno da bi se kod djece razvila želja za komuniciranjem na stranom jeziku. S obzirom da su djeca znala da on koristi njihov materinski jezik nisu pokazivala želju i potrebu da koriste strani jezik za komunikaciju. Smatra kako bi bilo bolje da prilikom objašnjavanja nije koristio fraze na materinskom jeziku (Brumen, 2011).

Brumen (2011) je provela istraživanje u slovenskim vrtićima, koje se odnosi na zastupljenost motivacije u usvajanju stranog jezika. Uzorak ispitanika u istraživanju uključivao je jedanaest odgajatelja unutar sedam vrtića i sto dvadeset djece u dobi od četiri do šest godina. Napravljen je polu strukturiran intervju, koji su učitelji koristili za intervjuiranje djece. Intervju se sastojao od petnaest pitanja (šest pitanja da/ne i devet pitanja davanja vlastitog mišljenja). Na pitanja djeca su uglavnom odgovarala na materinskom jeziku. 96,7 % djece odgovorilo je kako voli sudjelovati u različitim aktivnostima na engleskom jeziku. 92,5 % djece odgovorilo je kako voli plesati, pomicati tijelo i pokazivati na stvari na stranom jeziku. 80,8% djece odgovorilo je kako razumije upute koje im učitelj daje na stranom jeziku, a čak njih 90,8% je odgovorilo da vole odgovarati na stranom jeziku. Na djetetovu motivaciju utječe učitelj koji pruža djeci odnos pun poštovanja i motivirajući utjecaj te sigurnu klimu odgojne skupine, koji ih potiče i podržava u njihovom usvajanju. Istraživanje pokazuje da su djeca motivirana na usvajanje stranog jezika zbog pozitivnih stavova prema stranom jeziku i njegovu usvajanju (Brumen, 2011).

5.2. Nedostatci usvajanja stranog jezika u ranoj dobi

Iako prednosti dominiraju i dalje se javljaju neki nedostatci koji su prisutni prilikom ranog usvajanja stranoga jezika. U sljedećim potpoglavljima navest će se neki nedostatci koji se javljaju prilikom usvajanja stranog jezika u ranoj dobi.

5.2.1. Usvajanje drugog jezika znači ometanje upotrebe prvog jezika

Wallace Lambert prvi raspravlja o subtraktivnoj dvojezičnosti (eng. subtractive bilingualism) u istraživanju provedenom nad djecom francusko – kanadskog podrijetla i djecom imigranata koja su rođena u Kanadi, prilikom kojeg usvajanje stranog jezika nije rezultiralo dvojezičnošću već gubitkom njihovih primarnih jezika. Pojam subtraktivne dvojezičnosti je dobro poznat u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su brojni američki imigranti, i djeca i odrasli, izgubili svoje etničke jezike kao rezultat jezične asimilacije u englesko govorno okruženje (Zhang, 2022). Vrlo je malo djece koja su rođena u Americi, a čiju su roditelji imigranti da su potpuno vješta u etničkom jeziku. S obzirom da kada mala djeca nauče engleski jezik, manje je vjerojatno da će zadržati ili razviti jezik koji se govori kod kuće. Ovo je pojava koja je prisutna u brojnim prijašnjim istraživanjima, ali je prisutna i danas (Zhang, 2022).

5.2.2. Usvajanje stranog jezika stvara pritisak na djecu i odrasle

Nedostatak koji je također prisutan je taj da se dvojezična djeca susreću s dodatnim akademskim opterećenjima, kao što je učenje čitanja i pisanja na drugom jeziku uz učenje čitanja i pisanja na prvom jeziku, što nadalje znači da moraju uložiti dvostruko više napora (Zhang, 2022). Roditelji koji žele da njihova djeca uz govorenje stranog jezika, nauče i čitati i pisati morati će opskrbiti djecu dodatnim instrukcijama izvan nastave. Danas je sve prisutnije da roditelji upisuju svoju djecu na razne programe usvajanja stranog jezika već od najranije dobi. Nadalje dodatne instrukcije ili škole za usvajanje stranog jezika u ranoj dobi iziskuju organizaciju vremena i novac.

5.2.2. Vanjski čimbenici ometaju usvajanje stranog jezika

Razni čimbenici uključujući i okolnosti u kojima djeca uče, mogu utjecati na razvoj višejezičnosti kod djece. U procesu učenja djece važnu ulogu igra okruženje. Djeca bi trebala imati mogućnost iskoristiti svaki resurs u okruženju koji će im omogućiti usvajanja stranog jezika. Jedni od najvažnijih čimbenika u djetetovom okruženju kako bi postali dvojezični su roditelji i obrazovne ustanove (Zhang, 2022). Međutim, postoje i niz čimbenika koji ometaju usvajanje stranog jezika u obrazovnoj ustanovi i kod kuće kao što su neučinkoviti pokušaji integracije u društvo, nedostatak učitelja, nedostatak učionica i tečno znanje stranog jezika učitelja i roditelja. Neuspješni pokušaji integracije su jedno od najozbiljnijih pitanja s kojima se susreće dvojezično obrazovanje. Dvojezično obrazovanje smatralo se ključnim kako bi što bolje integriralo djecu imigranata i manjima u društvo. Dvojezični obrazovni sustav vjerovao je u postupnu integraciju u društvo pritom dopuštajući djeci da pohađaju nastavu na svom materinskom jeziku (Zhang, 2022). Nedostatak učitelja također sputava proces usvajanja stranog jezika. Nadalje, često nastavnici nisu dovoljno dobro obrazovani za poučavanje stranog jezika. što onda nema povoljan utjecaj na djecu i njihovo usvajanje stranog jezika. S obzirom na navedene nedostatke dolazi se do zaključka kako škole nisu zainteresirane da djeca postanu višejezična (Zhang, 2022).

5.2.4. Utjecaj materinskog jezika na usvajanje drugog jezika

Dob igra ključnu ulogu u usvajanju drugog jezika, te mlađa djeca imaju brojne prednosti koje im donosi usvajanje drugog jezika. No, i dalje je nepoznato olakšava li rano usvajanje drugog jezika sam proces učenja (Zhang, 2022). Snow i Hoefnagel – Hohle 1978. godine proveli su istraživanje na skupini govornika engleskog jezika koji su učili nizozemski kao drugi jezik. Ovo istraživanje je bilo vrlo korisno, s obzirom da je obuhvatilo učenike različite dobi, u rasponu od šest do šezdeset godina. Istraživanjem je otkriveno kako su tinejdžeri bili najuspješniji u procesu usvajanja

stranog jezika. Učinkovito usvajanje prvog jezika ključno je za učinkovito usvajanje drugog jezika (Zhang, 2022).

6. ZAKLJUČAK

Djeca usvajaju jezik na prirodan i nesvjestan način, ne opterećuju se pravilima i gramatikom kao odrasli. Znanje stranog jezika prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje je jedna od osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje.

Postoji nekoliko stajališta koja su prisutna kada govorimo o hipotezi kritičnog razdoblja, a to je da se usvajanje jezika ne može postići nakon određene dobi kritičnog razdoblja, nakon određene starosne dobi usvajanje stranog jezika zahtjeva puno više zalaganja i truda, te nakon određene dobi usvajanje stranog jezika više nije podređeno istim mehanizmima.

Ključni čimbenici koji utječu na kvalitetu usvajanja stranog jezika su motivacija, pozitivni stavovi i poticajno okruženje. Motivacija je pokretač usvajanja stranog jezika, jer da nema motivacije ne bi bilo moguće ni kvalitetno usvajanje. Kod djece je važno razvijati pozitivne stavove o usvajanju jezika. Također, važna je uloga odgajatelja u stvaranju poticajnog okruženja u kojem će dijete imati priliku usvajati nova znanja.

Nadalje, važno je naglasiti kako na usvajanje stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi ima svoje prednosti i nedostatke. Neke od glavnih prednosti koje se spominju su kognitivni razvoj, interkulturalnost i izgovor, a neki nedostaci učenja stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi ističu da usvajanje drugog jezika znači ometanje upotrebe prvog jezika, usvajanje stranog jezika stvara pritisak na djecu i odrasle, vanjski čimbenici koji ometaju usvajanje stranog jezika i važnost utjecaja materinskog jezika na usvajanje drugog jezika.

7. LITERATURA

1. Barzsó , B. (2008). *Introducing English as a Foreign Language in Pre-school Situations*. VDM Verlag Dr. Muller.
2. Berk, L. E. (2000). *Child development*. Allyn and Bacon.
3. Brown, D. H. (2000). *Principles of Language Learning and Teaching*. Longman.
4. Brumen, M. (2011). The perception of and motivation for foreign language learning in pre-school. *Early childhood development and care*, 181(6), 717 – 732.
5. Cameron, L. (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge, University Press.
6. Čizmić, I. i Rogulj, J. (2018). 'Plastičnost mozga i kritična razdoblja – implikacije za učenje stranoga jezika. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 1-2, str. 115 – 126. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/198556>
7. Ellis, R. (1986). *Understanding second language acquisition*. Oxford University Press.
8. European Commission. (2011). *Language Learning at Pre-Primary School Level: Making it Efficient and Sustainable: A Policy Handbook*. Preuzeto s https://ec.europa.eu/education/sites/default/files/document-library-docs/early-language-learning-handbook_en.pdf
9. Gal, K., i Živić, I. (2007). 'Poučavanje izgovora engleskog jezika s učenicima 1. razreda osnovne škole'. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, Vol. LIII, No. 17. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20877>
10. Garcia Mayo, M.P., i Garcia Lecumberri, M. (2003). *Age and the acquisition of English as a foreign language*. Multilingual Matters Ltd.
11. Gardner, R.C. (1985). *Social psychology and second language learning: The role of attitudes and motivation* . Edward Arnold.
12. Gass, S.M., i Selinker, L. (2008). *Second language acquisition*. Taylor & Francis Group.

13. Glavaš, O. (2022). Uloga dobi u učenju stranog jezika. *Varaždinski učitelj – digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*. Vol. 5., No. 10, str. 522-530.
Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/281288>
14. Jelaska, Z. (2007). 'Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja'. *Lahor*, Vol.1., No.3, str. 86 – 99.
15. Jončić – Bradarić, S., i Kolarić, B. (2012). 'Dvojezično obrazovanje gluhe djece'. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol. 48, No. 1, str. 104 – 116.
16. Kersten, K., Rohde, A., Schelletter, C., i Steinlen, A.K. (2010). 'Bilingual Preschools'. Volume I. *Learning and development*. Trier. WVT.
17. Khasinah, S. (2014). 'Factors influencing second language acquisition', *Englisia*, Vol. 1.,No. 2, str. 256 – 269.
18. Kotulak,R. (1996). *Inside the Brain: revolutionary discoveries of how mind works*. Andrews and McMeel.
19. Lamandella, J.T. (1977). General principles of neurofunctional organization and their manifestation in primary and nonprimary language acquisition. *Language learning*, 27(1), 155-196.
20. Lightbown, P.M., Spada, N. (2013). *How Languages are Learned* 4th edition. Oxford University Press.
21. Malnar, A., Punčikar, S., Štefanec, A. i Vujičić, L. (2012). 'Poticajno okruženje: izazov za suradnju i istraživanje djece i odraslih'. *Dijete, vrtić, obitelj*, Vol. 18, No. 70, str. 4-7.
22. Marinova – Todd, S. H., Marshal D.B., i Snow C.E., (2000). 'Three Misconceptions about Age and L2 Learning'. *Tesol Quarterly*, Vol. 34, No. 1., str. 9-34.
23. McLaughling, B. (1992). *Myths and Misconceptions About Second Language Learning*. UC Berkeley: Center for Research on Education, Diversity and Excellence. Preuzeto s <https://escholarship.org/uc/item/1t55s0tc#main>
24. Penfield,W., Roberts, L. (1959). *Speech and brain mechanism*. Princeton University Press.
25. Pinter, A. (2011). *Children learning second language*. New York: Springer.

26. Prebeg – Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik: materinski, drugi i strani jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak.
28. Silić, A. (2007). 'Stvaranje poticajnoga okruženja u dječjem vrtiću za komunikaciju na stranome jeziku'. *Odgojne znanosti*, Vol. 9, No. 2, str. 67 – 84. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/21130>
29. Sindik, J. (2008). 'Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću'. *Metodički obzori*, Vol. 3, No. 5, str. 143 – 154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/25807>
30. Singleton, D.M., i Lengyel, Z. (1995). *The Age Factor in Second Language Acquisition : A Critical Look At the Critical Period Hypothesis Multilingual Matters*. Multilingual Matters.
31. Singleton, D.M., i Ryan, L. (2004). *Language Aquisition: The Age Factor*. Multilingual Matters.
32. Siraj – Blatchford, J. (2000). *Supporting Identity, Diversity and Language In The Early Years*. McGraw-Hill Education.
33. Škarić, I. (1973). *Istraživanje nastanka govora u naše djece (projekt)*. Zavod za fonetiku, Filozofski fakultet, Zagreb.
34. Tabors, P.O., Paez, M.M., i Snow, C.E. (2008). *One Child, Two Languages: A Guide for Early Childhood Educators of Children Learning English as a Second Language, Second Edition*. Paul H. Brookes Publishing Co.
35. Vos, J. (2008). *Can preschool Children be taught a second language?*, *Early Childhood News*. Preuzeto s: <https://lingokids.com/wp-content/uploads/2020/08/Can-Preschool-Children-Be-Taught-a-Second-Language.pdf>
36. Zhang, C. (2022). 'The Advantages and Disadvantages of Learning a Second Language Early'. *Advances in Social Science, Education and Humanities Reserach*, vol. 631., str. 32-37. Preuzeto s <https://www.atlantispress.com/proceedings/sdmc-21/125968656>